BEVOLKINGS-THEORIËN.

*De elementen der Sociale wetenschap. Nijgh
en van Ditmar. Rotterdam 1873.*

Dit door een ongenoemen voor het eerst in het engelsch uitgegevene werk, hetwelk in Engeland meerdere herdrukken beleefde, in het fransch, duitsch en eindelijk ook door een onbekenden in het hollandsch vertolkt werd, schijnt mij toe een te belangrijk onderwerp te behandelen om het met stilzwijgen te laten voorbijgaan.

Het is echter mijn plan niet om al de daarin voorkomende kwestien te bespreken, de in dit tijdschrift beschikbare ruimte zou dat niet toelaten en vele dier kwestien zullen beter door meer bevoegden behandeld worden. Ik zal mij vooral bepalen tot de hoofdgedachten die meer in onmiddellijk verband staan met de natuur- en geneeskundige wetenschappen.

Het werk heeft eene zeer uitgebreide strekking. De schrijver stelt zich voor, dat hij het middel gevonden heeft waardoor de armoede en hare gevolgen met het beste gevolg kunnen bestreden worden en prijst met groote overtuiging het gebruik van het door hem gevondene middel aan.

Zijne hoofddenkbeelden zijn in het kort de volgende:

Het is in strijd met de wetenschap om aan te nemen dat er een godheid bestaat.

Evenzoo leert de wetenschap dat de geestelijke vermogens gebonden zijn aan den stoffelijken bouw des ligchaams en zonder dit niet kunnen bestaan. Van onsterfelijkheid des menschen kan dus geen sprake zijn.

De mensch is het hoogste wezen op aarde. Zijn organen en vermogens hebben alle aanspraak op achting, geen verdient boven de andere gesteld te worden.

Het is de hoogste wet der zedelijkheid om te zorgen voor de gezondheid van het organisme. Die gezondheid wordt bevorderd

door de gelijkmatige oefening van ieder orgaan. Het is onzedelijk om het eene orgaan boven het andere te stellen, om het eene vermogen boven het andere op te voeden. Godsdienstig leeft alleen hij die alle organen en vermogens in gezonden toestand houdt.

De christelijke godsdienst, door de geestvermogens te stellen boven die des ligchaams, heeft oneindig veel kwaad gesticht. Armoede en gebrek aan liefde of liever ontbreken van de gelegenheid om aan de neiging tot voortplanting van het geslacht op waardige wijze te voldoen, zijn de grootste kwalen onzer maatschappij. Beide vloeijen voort uit gebrek aan voedingsmiddelen en uit het vermogen aan dergelijke organismen eigen, om zich in het oneindige voortteplanten.

Wordt aan dit laatstgenoemd vermogen toegegeven dan ontstaat overbevolking; deze, daar het voortbrengingsvermogen der aarde beperkt is, veroorzaakt noodwendig gebrek aan voedingsmiddelen, hetgeen wederom ten gevolge heeft dat de overtollige bevolking door langzamen of snellen hongersnood ten gronde moet gaan. De loonen worden door de concurrentie noodwendig lager, eindelijk bereiken zij een minimum, de werkkrachten der bevolking worden op hooger en hooger proef gesteld, eindelijk gaat een deel der overwerkte en uitgehongerde bevolking ten gronde. Het evenwigt wordt tijdelijk hersteld om na korten tijd weder verbroken te worden.

Die noodzakelijke armoede kan alleen door onthouding van liefdegenot bestreden worden. Die natuurlijke aandrang is echter zoo groot, dat, zal de gezondheid niet lijden, daaraan moet worden toegegeven. Het eenige in onze maatschappij geoorloofde middel om dien aandrang te voldoen, is in het huwelijk gelegen; dit is eigenlijk een onzedelijke band, die de vrijheid der zich daarin begevende voor altijd vernietigt, de waarde en vrijheid der vrouw aan den man prijs geeft. De andere middelen van bevrediging zijn prostitutie en andere onzedelijke, ja onnatuurlijke handelingen. Deze allen vernederen den mensch, benadeelen de gezondheid.

Onze maatschappij schommelt dus om zoo te zeggen tusschen twee kwaden, òf onthouding van liefdegenot met hare gevolgen, ziekte voortgebracht door onthouding, ziekte en vernedering gevolgen van prostitutie enz., òf toegeven aan het liefdegenot en onbepaalde vermenigvuldiging van het menschelijk geslacht met de stellige gevolgen: ziekten en vroegtijdig sterven door gebrek.

Aan die schommeling tusschen twee kwaden moet een einde komen, het gebrek ontweken en het liefdegenot aan ieder ver-

zekerd worden. Geen mensch moet meer arbeiden dan voor de instandhouding van zijne gezondheid noodig is, ieder ontvange hoog loon en hebbe nog tijd over om zich intellectueel te ontwikkelen, ieder neme op matige wijze deel aan de voortplanting van ons geslacht. Die zich binden wil doe dat door het huwelijk, die dat niet verkiest neme zijne toevlugt tot de vrije liefde; wel ruste op ieder de verplichting om zijne kinderen op te voeden, maar niemand zij gebonden om slechts van eenen man ze te ontvangen of ze aan eene vrouw te schenken.

En om nu tot dien heilrijken toestand der maatschappij te geraken doet de S. ons een middel aan de hand, welks toepassing hem toeschijnt alle maatschappelijke kwalen te zullen genezen. Door dat middel houdt onverdiende armoede op, erlangt ieder hetgeen hem toekomt: matigen arbeid, goed voedsel met toebehooren, vrijen tijd en behoorlijke gelegenheid tot voortplanting. Dit hooggeroemde middel bestaat daarin, dat op kunstmatige wijze de zwangerschap moet worden voorkomen en gezorgd, dat iedere vrouw niet meer dan twee of hoogsten drie kinderen ter wereld brenge; het evenwigt tusschen bevolking en voedingsmiddelen blijft dan bestaan en de noodlottige gevolgen van het ten nadeele der bevolking verbrokene evenwigt zullen van zelf wegblijven. S. verwerpt kindermoord en opwekken van miskraam, middelen door onbeschaafde volken en wilden gebruikt; hij geeft vijf middelen op waardoor dat doel bereikt kan worden. Van deze is er slechts één, dat natuurlijk is, het (door Raciborsky opgegevene) waarvan de ondervinding leert dat het aan het beoogde doel niet voldoet. Van twee anderen zegt hij zelf, dat zij met de gezondheid in strijd zijn. Er blijven dus nog slechts twee middelen over, waarvan het eene kieschheidshalve niet kan worden besproken, het andere in de praktijk nog niet heeft getoond het doel te kunnen treffen, dus vrij onzeker is.

Dit is de nieuwe leer in een tamelijk dicht gedrukt klein 8o boek van 367 pagina's verkondigd, eene leer die bestemd is om de oude godsdienst te verdringen, het geloof aan de suprematie van het geestelijk leven te vernietigen en een nieuwe godsdienst te scheppen. Met veel talent, zelfs op enkele plaatsen met welsprekenheid verkondigd, zou ik haar niet trachten te wederleggen, zoo niet hare stellingen gezegd werden te rusten op de uitkomsten van natuur- en geneeskundig onderzoek, welke tot nog toe althans, niet in haar geest gesproken hebben.

Het is in de laatste jaren meer dan ooit mode geworden om

hetgeen de natuurkundige wetenschap leert als hefboom te gebruiken ter omverwerping van godsdienstige en zedekundige begrippen en maatschappelijke toestanden. Waren daartoe alleen gebruikt de resultaten door die wetenschap geleverd welke als onomstootelijk kunnen worden beschouwd, dan zeker zouden die pogingen geregvaardigd zijn, en zouden zij zeker doeltreffen, want hetgeen waar is moet uitgesproken worden en alleen op waarheid moet godsdienstig, zedelijk en maatschappelijk leven gegrondvest zijn. Maar door velen wordt als waarachtig resultaat van wetenschap gebruikt hetgeen nog niet als zeker resultaat vast staat; de gissingen door wetenschappelijke mannen met meer of minder schijn van gunstigen uitslag verdedigd worden als waarheden beschouwd, verkondigd en gebruikt als zoovele stormrammen om het vertrouwen op algemeen aangenomen denkbbeelden te schokken en om bestaande maatschappelijke toestanden omver te werpen. De menigte die buiten magte is om het ware van het waarschijnlijke te onderscheiden, die niet weet wat zeker resultaat is en wat slechts gegist werd, laat zich ligtelijk verleiden en wordt gemakkelijk een speelbal van ieder die op die wijze wetenschap misbruikt.

Wanneer men het beschrijvende gedeelte der natuurwetenschap buiten beschouwing laat, dan is het hoofddoel harer beoefening, naar ik meen, hoofdzakelijk daarin gelegen, dat de eigenschappen der stof en de bewegingen der stof in haar onderling verband worden opgespoord. Het onderzoek der laatste honderd jaren heeft geleerd dat de onderlinge groepeerings der, de waarneembare stof zamenstellende atomen, wel verandert, maar dat die atomen nimmer te gronde gaan. Het heeft bovendien met eene hooge mate van waarschijnlijkheid aangetoond, dat de bewegingswijzen der stof en die der atomen wel in andere kunnen overgaan, maar dat de eenmaal begonnen beweging nooit ophoudt, dat de beweging dus evemin als de stof zelve vernietigd wordt en dat de gekende en onderzochte bewegingswijzen aan vaste wetten gebonden zijn. Maar omtrent de oorzaak der dingen en harer bewegingen zwijgen de natuurkundige wetenschappen; zij hebben zich het onderzoek naar die oorzaak niet ten doel gesteld, en hebben eerst wezenlijke vorderingen gemaakt toen zij het opsporen van die oorzaak en het doel van het gebeurende buiten den kring harer overwegingen sloten. Het bestaan der godheid, het door deze beoogde doel, zijn invloed op het wezen en leven der dingen is voor die wetenschap geheel onverschillig; zij gaat uit van de gissing dat geen

gevolg zonder oorzaak is; zij veronderstelt dat er eene onwrikbare band is tusschen oorzaken en gevolgen: nam zij het tegendeel aan, geloofde zij dat er willekeur kon plaats grijpen dan verloo- chende zij het doel van haar onderzoek, het vinden namenlijk van de wet der beweging, maar verder gaat zij niet. Tot nog toe is die gissing in al wat tot het zuiver gebied der stoffelijke be- weging behoort bevestigd geworden, maar dat geeft haar geen regt hoegenaamd om te beweren dat die gissing volstreckte waar- heid is; zij zal dat eerst kunnen doen wanneer de gansche stoffe- lijke natuur in alle hare uitingen zal zijn gekend en door die kennis hare gissing zal zijn bevestigd geworden.

Evenmin heeft de leer des levens tot nogtoe iets met zekerheid geleerd omtrent het verband dat tusschen de geestelijke en lig- chamelijke vermogens bestaat. Wel kan met eene groote mate van zekerheid worden bevestigd, dat de uiting der geestelijke vermogens verbonden is aan eene zekere mate van integriteit der hersenen, dat, met andere woorden, ziekte van deze zoo dikwijls die uiting stoort, maar verder is zij niet gekomen, het geheim van het zielenleven is evenmin verklaard als dat van het leven. Om te volharden in het physiologisch onderzoek is het noodzakelijk aan te nemen, dat ook hier orde en regel heerscht, dat dezelfde bewegingswijzen die in de anorganische voorwerpen worden waar- genomen, ook werkzaam zijn in de organische, maar meer dan een vermoeden is het niet, en zelfs heeft dit vermoeden slechts in deze eeuw vaste wortelen in den geest der physiologen ge- schoten, toen in het begin dezer eeuw de groote Bichat, de schepper der algemeene anatomie, als onderscheidingsteeken der organische van de anorganische natuur had aangenomen, dat gene door de levenskracht beheerscht werd, eene kracht die volgens hem, daarin van de overige verschilde, dat zij willekeurig werkte, aan regel noch wet gebonden.

Hoeverre wij nog verwijderd zijn van eene juiste kennis van de feiten des levens, hoevele moeilijkheden, schijnbaar althans onover- kombare, nog op dat gebied worden aangetroffen, moge uit het volgende voorbeeld, aan de bevruchting ontleend, blijken.

Het is een feit boven alle tegenspraak verheven, dat physische en psychische eigenschappen van de ouders op de kinderen, zelfs van voorouders, op het nageslacht overgaan. Het is begrijpelijk ofschoon niet verklaarbaar, dat de eigenschappen der moeder, die gedurende negen maanden in innige aanraking met de vrucht verkeert, op haar kind overgaat, maar geheel onverklaarbaar,

volkomen onbegrijpelijk is het hoe die des vaders aan de vrucht worden medegedeeld. Hoogstwaarschijnlijk is een enkel spermatozoön voldoende om de kiem des levens in het ei te planten. Dit uiterst kleine, alleen door het microscoop zichtbare voorwerp is dus de drager van al de op dat ei overgaande psychische en physische eigenschappen des vaders. Hoe al die eigenschappen voor overbrenging vatbaar worden, hoe dat overbrengen zelf gebeurt, is een raadsel aan welks oplossing voor alsnog in de verste verte niet gedacht wordt, en dit is maar eene der vele vraagstukken die opgelost moeten worden voor en al eer de verklaring van het levensproces mogelijk zal zijn, voor dat bevestigd kan worden of dit al of niet uitsluitend afhankelijk is van de werking der in de overige natuur werkzame krachten. De physioloog, ik herhaal het, gaat bij zijn onderzoek tegenwoordig uit van het denkbeeld dat het levensproces van die krachten afhankelijk is, hij heeft regt om dit te doen, daar het voor hem een leiddraad is tot verder onderzoek, maar voor diens eindafloop heeft niemand het regt om dat denkbeeld als eene onomstootelijke waarheid den volke te verkondigen.

Hetzelfde kan van de werkzaamheid der hersenen gezegd worden. Het gevoelen, denken, voorstellen, herinneren, willen, is grootendeels aan hunne integriteit verbonden, zij spelen daarbij een groote rol, maar of die verschillende werkzaamheden het gevolg zijn van hunnen bouw, dan of zij eenvoudig de werktuigen zijn van een ander voorwerp door ons geest of ziel genaamd, is zoo weinig uitgemaakt dat er evenveel, zoo niet meer voor de laatste meening aangevoerd kan worden. Voor den een is het eene mogelijke voorstelling dat bewustzijn, oordeel en de overige psychische functien, de resultaten zijn van de in de hersenen voorvallende veranderingen, bewegingen der stof die even als zij zich als warmte, electriciteit, chemische omzetting kunnen uiten, ook als psychische functien te voorschijn kunnen treden; voor anderen is die voorstelling eene onmogelijkheid. Beide opinien worden door groote geleerden verdedigd; welke de ware is, is op physiologisch gebied nog niet uitgemaakt, op eene van beide kan nog geen stelsel gebouwd worden hetwelk de algemeen geloofde omverwerpt.

Door dit te doen wordt niet alleen de publieke zedelijkheid benadeeld, maar ook de waardeering der wetenschap belemmerd. De natuurkundige wetenschappen hebben geen ander sociaal, zedelijk, godsdienstig doel dan het zoeken der waarheid. Hare studie kan nimmer in strijd zijn met zedelijkheid en godsdienst,

want ook deze verkondigen de waarheid, moeten op deze rusten en houden op godsdienstig en zedelijk te zijn, zoodra zij daarmede in strijd zijn. Door de gissingen en waarschijnlijke resultaten der natuurkundige wetenschappen als waarheden te verkondigen, ze voor een ander doel te gebruiken dan om der waarheid naderbij te komen wekt men bij hen wier overtuigingen door deze handeling gekwetst worden, wantrouwen en wrevel tegen de studie dier wetenschappen, wordt die studie als ongodsdienschtig en onzedelijk uitgekreten, afgeraden en bestreden, en daardoor belemmerd in stede van bevorderd. De wetenschap der natuur behoort onzijdig te zijn. Het baat aan de voorstanders van godsdienstige en maatschappelijke rigtingen niet, dat zij de door haar gevondene stellige waarheden als onwaar verwerpen — de aarde draait en de zon staat stil, al trok Galileus zijne denkbeelden daaromtrent, door vrees gedwongen, in — maar evenmin zullen hare leeringen blijvenden ingang vinden, indien zij onwaar, hoogstens slechts waarschijnlijk zijn.

De schrijver van dit werk heeft tot basis der leer waarmede hij de algemeen aangenomen begrippen van godsdienst en zedelijkheid bestrijdt, gissingen en waarschijnlijkheden gesteld en daardoor een werk verrigt dat alleen bij onkundigen en onnadenkenden eenigen invloed kan uitoefenen. Zijne verdere stellingen zijn in vele opzichten evenmin juist en onaantastbaar.

„Ieder orgaan heeft,” zegt hij, „dezelfde regten als de overige, ieder moet gelijkelijk opgevoed en geoefend worden.” Ook deze stelling rust, dunkt mij, op eene dwaling; niemand die een oogenblik nadenkt zal toegeven, dat ieder orgaan voor gezondheid en leven dezelfde waarde bezit. Het hart, de longen, de hersenen, oefenen veel belangrijker verrigtingen uit voor het organisme dan de overige organen, al is dan ook hunne gezondheid en voortduren van de verrigtingen van de meesten dezer afhankelijk. De arbeid door het denkvermogen verrigt heeft oneindig meer waarde voor de maatschappij, dan die welke door de spieren wordt volbragt. Dit zijn feiten, welke ik geloof, dat boven allen twijfel verheven zijn. Op deze vestigt dan ook de S. de aandacht niet zoo zeer, als op die van het geslachtelijk leven. Zijne stelling, dat deze organen even als de overige ongeschikt worden voor hunne verrigting, wanneer zij niet gebruikt worden, is met de waarheid in strijd. Ik beroep mij daarvoor op de woorden van Curling, een geneesheer wiens uitgebreide praktijk en speciale studie dier organen regt geven om geloofd te worden.

Onthouding heeft dus voor de organen zelve, geene kwade gevolgen; bij de dieren is dit evenmin als bij de menschen het geval.

De algemeene gezondheid wordt echter, zegt S., door onthouding benadeeld, onanie bij beiderlei sexe, chlorosis, hysteria, ziekten der organen zelve, ontstaan daardoor bij vrouwen.

Wat de mannen betreft, zoo leert de statistiek der sterfte bij verschillende standen eer het tegendeel. „In der auffallend kleinen Sterblichkeit und langen Lebensdauer der *Geistlichen*“, zegt Oesterlen (*) „stimmen fast alle Untersuchungen überein. Auch in England war ihre Sterblichkeit eine der kleinsten . . . Und während z. B. in Stuttgart bei der nämlichen Gesamtbevölkerung im Alter von 25 J. und drüber von 1000 im 60 Lebensjahr nur noch 435 lebten, von 1000 Aerzten sogar nur 338, lebten da von 1000 protestantischen Geistlichen noch 640, van katholischen 644.“ De hoogste levensduur bereikten dus de laatsten, die door hunne gelofte verbonden waren kuisch te leven. Wel kan daartegen worden ingebracht, dat die gelofte niet zoo naauw wordt nagekomen, maar het bewijs daarvan moet geleverd worden alvorens het gebruikt kan worden als reden om het feit te ontkennen door die opgave getoond, dat namenlijk volstreckte kuischheid niet nadeelig is voor gezondheid en voor den duur des levens.

Tot nog toe heb ik nooit kunnen waarnemen dat uit onthouding bij mannen, wier drift sterker wordt gezegd te zijn dan die der vrouwen, ziekten ontstonden, en ik herinner mij niet in al de bijzondere ziektegevallen welke ik las, ooit eene ziekte te hebben ontmoet aan deze oorzaak toegeschreven. Wel wordt door hygienisten onthouding als ziekteoorzaak opgegeven, maar bepaalde feiten voeren zij voor dit gevoelen niet aan en wordt het door andere bestreden, Zoo zegt b. v. Oesterlen in zijn beroemd werk over hygiène (*) „Auch kann sie (de opvoeding) dies (het beheerschen „van de geslachtsdrift) um so eher, als selbst ein unterlassen jeder „geschlechtlichen Vermischung das ganze Leben hindurch der „Gesundheit keine oder doch nicht entfernt dieselben Gefahren „bringt wie eine zu frühzeitige und übermässige Ausübung des Beischlafs oder sonstige Verirrungen des Geslachtstriebes und im Geslachtsverkehze und gilt das alles für's mannliche Geslecht im „noch ungleich höherem Grade als für's weibliche“ — Becquerel (†)

(*) Zweite Aufl. 1857, p. 614.

(†) A. Becquerel, traité élémentaire d'hygiène privée et publique, p. 788 1868.

somt wel eenige nadeelen op die uit volstrekte onthouding kunnen voortvloeijen maar voegt daarbij: „On ne saurait trop répéter toutefois que de tels accidents sont rares etc.”

Verkeerde, onzedelijke gewoonten door den S. als gevolgen der onthouding beschouwd, zijn met meer regt aan andere oorzaken toe te schrijven. Verkeerde opvoeding, slechte voorbeelden, ziekten van andere organen veroorzaken ze in den regel. Zij ontstaan dikwerf op eenen leeftijd, wanneer de stem der natuur zich nog niet heeft laten hooren, wanneer deze dus nog volstrekt niet behoeft gevolgd te worden.

Bleekzucht is stellig geene ziekte voortgebracht door onthouding; dikwerf ontstaat zij door onbekende oorzaken. Meermalen zag ik en anderen met mij ze teweeggebracht worden door gemoedsaandoeningen die met het besprokene onderwerp in geen verband hoegenaamd stonden. Zij komt reeds voor, vóór de puberteit.

Evenmin kan de hysterie als onthoudingsziekte worden beschouwd. Het gevoelen dat zij dat is, wordt wel is waar door velen aangekleefd, maar ook door velen bestreden. Haar voorkomen ook bij gehuwde vrouwen, zelfs bij gehuwde mannen, bewijst reeds dat zij niet uitsluitend aan onthouding haar ontstaan te danken heeft. Zij komt zelfs veelvuldig voor bij vrouwen, die een zeer onzedelijk leven lijdén, terwijl weder vele ongehuwden die zedelijk leven, er niet aan leiden. Zij komt veelvuldiger voor bij de vrouw dan bij den man. De vrouw leeft in den regel meer ingetogen dan de man; het ligt dus voor de hand, in die ingetogenheid de oorzaak van haar meerder voorkomen bij de vrouw te zoeken, maar moeten beide momenten, omdat zij gelijktijdig voorkomen, als oorzakelijk aan elkander verbonden beschouwd worden? Ik geloof het niet, en meen dat de grond van haar ontstaan meer gezocht moet worden in de groote gevoeligheid der vrouw, die haar vatbaarder maakt voor ieder soort van zenuwlijden.

De prostitutie is, volgens onzen schrijver, gevolg van de tegenwoordige inrigting der maatschappij en wel meer bepaald van de instelling van het huwelijk.

Natuurlijk is geen prostitutie aanwezig, waar mannen en vrouwen communistisch leven. Elke vrouw is daar eene prostituée. Van dezen maatschappelijken toestand kan dus geen sprake zijn. Onbillijk is het echter om onzen tegenwoordigen maatschappelijken toestand de schuld te geven van een euvel, dat bijna zoo oud is als het menschelijk geslacht. „Si nous reportons nos souvenirs vers les temps anciens et sur la barbarie du moyen age,” zegt Parent

Duchatelet (*), met regt als de grootste autoriteit op dit gebied gesacht, „nous y trouvons partout les traces de la prostitution; il en sera de même si nous consultons les voyageurs modernes qui ont pénétré dans les parties les plus reculées de l'Afrique et de l'Amérique, où la civilisation est à peine ébauchée, partout ils y ont vu pululer les prostituées.” De oorzaken dier ondeugd zijn dan ook geen zins uitsluitend te zoeken in het sexcieele leven of in gebrek aan voedsel. Onder de primaire oorzaken plaatst Parent Duchatelet wel de verleiding en hare gevolgen, maar onder de secundaire brengt hij luiheid, gebrek, ijdelheid, slecht voorbeeld, mishandeling door de ouders, en dergelijke.

Ik ga natuurlijk niet zoover om te ontkennen dat alle deze en nog andere ziekten en ondeugden in een eng verband staan met het geslachtelijk leven; dit staat in een te innig verband met alle overige functien, om niet op zijne beurt oorzaak van ziekten te kunnen worden, hetzij de daartoe opgewekte begeerten onbevredigd worden of hetzij aan deze in overmaat worde toegegeven; maar ik beweer dat de Schr. hier overdreven heeft en te veel gewigt heeft gelegd op die eene reden, te veel de overige uit het oog heeft geplaatst.

De natuurwetenschap leert dus met zekerheid niets omtrent het al of niet bestaan der godheid, van de ziel en van hare onsterfelijkheid. Het is dus ongeoorloofd haar te gebruiken als middel om het bestaan van deze te ontkennen.

De geneeskunde leert evenmin met stellige zekerheid dat in den regel op de onthouding in geslachtelijke verrigtingen ziekte volgt; zij erkent wel uitzonderingen, maar op deze mogen geene zulke in het maatschappelijk leven diepgrijpende veranderingen gevestigd worden als Schrijver voorstelt.

Malthus' leer omtrent de verhouding tusschen de toeneming van de bevolking en die der voedingsmiddelen kan feilbaar zijn wat de juistheid der opgegevene reeksen betreft, maar is zeer zeker juist met opzigt tot het eindresultaat. Als het geboortecijfer al is het slechts matig, toeneemt, dan moet er eindelijk, bij gelijk totaal aan voedingsmiddelen, vroeg of laat overbevolking ontstaan, en kan alleen door vroegtijdig sterven van de te velen of door voorkomen van het geboren worden, het evenwigt hersteld of bewaard worden. Tertium non datur.

(*) Parent Duchatelet, De la Prostitution de la ville de Paris. Ed. de Bruxelles, p. 33.

Is echter, ter voorkoming van dat eindresultaat, het door den Schrijver voorgestelde middel aan te raden? Moet, met omverwerping van al hetgeen tot nog toe zedelijkheid en godsdienst leerden en met schending van het schaamtegevoel der vrouw, zijn middel worden toegepast?

Ik geloof het niet, en spreek dit geloof uit, zelfs op het gevaar af, beschuldigd te worden van aan verouderde vooroordeelen te hechten.

Het middel is verwerpelijk omdat het onnatuurlijk is, aldus kwalificeerde het de voorsteller zelf. Het is niet mogelijk dat onnatuurlijke handelingen hen die ze bedrijven niet schaden en daarom is het, zijne onzedelijke strekking daargelaten, verwerpelijk. Het is moeilijk stellig te bewijzen dat het schaadt, meermalen echter werd mij medegedeeld, dat er bij de vrouw ziekten van uterus en ovaria door ontstonden.

Bovendien is het hoogstwaarschijnlijk, dat het dikwijls niet zal toegepast worden, althans bij door het huwelijk vereenigden. Het zal waarschijnlijk het meest worden toegepast in extra-matrimoniale gevallen, en dan zeker de zedelijkheid niet bevorderen.

Maar voorts, wil het eenig nut aanbrengen, zou het algemeen over de geheele beschaafde wereld moeten worden ingevoerd, en hoe hiertoe te geraken? Zal er eene algemeene wet in alle staten moeten worden afgekondigd waarbij het voortbrengen van meer dan een bepaald aantal kinderen zal worden verboden en dus ook bestraft? Wij zouden aldus terugkeeren tot den toestand van sommige negerstammen op de Goudkust, die vrouwen straffen wanneer zij van tweelingen bevallen. Zal er op gezette tijden eene algemeene wetgevende vergadering worden gehouden om het aantal kinderen te bepalen dat door eene vrouw mag worden ter wereld gebracht? Veel kan door utopisten gesteld worden, maar of er één tot zulke dwaze voorstellen zal geraken, meen ik te mogen betwijfelen.

Schrijver schijnt (*) een aanhanger te zijn van de leer van Darwin. Die leer, waarvoor veel pleit, is tegen de zijne te gebruiken. De geschiedenis en vooral de palaeontologie leeren, dat, althans bij den mensch, de wet der ontwikkeling krachtig werkzaam is. Bewijzen worden meer en meer aangevoerd dat het tegenwoordige geslacht meer verwijderd is van de overige dierlijke wezens dan de praehistorische menschen dit waren. „Van waar die ontwikkeling,” zoo kan gevraagd worden. En zou op die vraag niet het best

(*) Pag. 284.

geantwoord worden: zij is het gevolg van den strijd voor het leven? De zwakke geslachten gaan te gronde, de sterkeren blijven bewaard en deze sterkeren brengen op hunne beurt krachtiger individuen voort waarvan de zwakkere het eerst bezwijken. Het spreekt van zelf dat met de sterkere niet de sterk gespierde bedoeld worden, maar zij die uitmunten door kracht van geest, gepaard aan een gezond ligchaam.

Die natuurwet zien wij arbeiden in het groot en in het klein: de volken die krachtig waren, overmeesterden, verdreven, vernietigden de zwakkere; geen volk ging te gronde zoolang het door een denkbeeld gedreven werd dat die van anderen volken voorbij streefde en den moed en de kracht had om dat denkbeeld te verdedigen. Ieder volk dat geen ander ideaal zoekt dan het verkrijgen van stoffelijke welvaart, en zich overgeeft aan weelde, ontucht en onzedelijkheid, vervalt en wordt een prooi der overigen. Wat voor volken waar is, is het ook voor geslachten en individuen. Bij deze wordt echter dikwerf door vermaagschapping met sterkere het zwakkere staande gehouden, en springt daardoor de werking der natuurwet minder in het oog; door tal van voorbeelden kan zij echter worden bewezen.

Die voortdurende strijd om het bestaan is de oorzaak en bron van alle ontwikkeling, van iedere vooruitgang in de maatschappij. Neem haar weg, maak het ieder gemakkelijk en goed in de wereld, en gij zult de maatschappij eerst stationnair houden en haar alsdan doen teruggaan.

Het is hard dat de natuur den ondergang van de zwakkere voorbereidt en alleen de sterkere doet voortbestaan, maar voor het Menschelijk Geslacht is die hardheid niet zoo groot als zij schijnt.

Overal waar menschen worden aangetroffen worden ook behoeftigen ontmoet. Deze zouden daar niet moeten worden gevonden, waar door overvloed van bebouwbaren grond de wanverhouding tusschen bevolking en voedingsmiddelen niet bestaat. De oorzaak van armoede ligt dus niet uitsluitend in die wanverhouding. Zwakte van ligchaam die het arbeidsvermogen vermindert; zwakte van geest die aan den lust tot lediggang geen weerstand biedt; die ongepaste middelen doet aanwenden om voort te komen door de wereld; die aan de neiging tot zinnelijk genot overmatig doet toegeven, eindelijk in zeer zeldzame gevallen ongeluk, ziedaar de redenen die tot armoede voeren en in de beschaafde en onbeschaafde maatschappij zich doen gevoelen, waarvan de schuld niet in de inrigting der maatschappij maar in het individu zelf, in

zijne opvoeding, in toevallig verkregene of overgeërfde ziekte-toestanden moet gezocht worden. Tegen de aldus ontstane armoede is het beletten der bevolkingstoename geen geneesmiddel. Die armoede is en zal blijven bestaan, zoolang als dergelijke individuen worden en zullen worden aangetroffen.

Zij die ten gevolge der wanverhouding tusschen voedsel en bevolking in dicht bevolkte streken bezwijken, worden voor het grootst gedeelte in zeer jeugdigen leeftijd beneden het jaar ten grave gevoerd. Voor henzelfe is dit vroegtijdig afsterven al een zeer gering leed. Alleen zijn dus zij te beklagen die zich moeten overwerken om in de behoeften van hun gezin te voorzien, die ten grave gesleept worden door de gevolgen dier overwerking. Het is moeilijk om uit te maken hoe groot het aantal dier personen is. In den regel zijn het de zwakkere die niet voldoen kunnen aan de eischen door het leven gesteld, en wel zij die reeds bij de geboorte zwak waren of door ziekte dit geworden zijn en zij die dit werden door verkeerde levenswijze. Moeten nu echter ter wille van deze ongelukkigen, de wetten der maatschappij veranderd, het huwelijk afgeschaft, onnatuurlijke en onkiesche middelen worden aangewend om de overbevolking tegen te gaan?

Het zijn niet altijd de krachtigste individuen bij welke de sexuele drift het hevigst zich openbaart. Integendeel zijn het meest prikkelbare zwakke personen, die door haar het meest lijden. Is het niet denkbaar, dat deze categorie steeds geringer zal worden, zoo alleen door de werking der wet van de natuurkeuze, de krachtigste overblijven, en wel zij die krachtig zijn door een gezond organisme waarin het orgaan der geestvermogens het meest ontwikkeld is?

Indien de tegenwoordige opvoeding der jeugd, — waarvan een deel gedwongen wordt veel te leeren wat zij in lateren leeftijd niet kan gebruiken; wier herinneringsvermogen veel, maar wier denkvermogen weinig wordt ontwikkeld; die den geheelen dag op de school, doch zelden, en dan weinige uren, in de open lucht doorbrengt; wier lectuur veelal bestaat in romans, welke die vlugtige lectuur des te ongeschikter maakt om werken te bestudeeren, waarbij het denkvermogen wordt ingespannen, — indien die opvoeding zóó wierd ingerigt, dat meer voor de ontwikkeling van het ligchaam en van het denkvermogen wierd gezorgd, zoude zij dan niet meer weerstand kunnen bieden aan de eischen van organen, die slechts zelden moeten worden gebruikt, en zou de

lust tot sexueele genietingen niet beperkt worden door ingespannen arbeid van ziel en ligchaam, beter en meer afdoend dan door den mensch, zooals de Schrijver van dit werk het vordert, vrijen tijd over te laten om de vreugden des levens te genieten?

Indien het eene natuurwet is, die ik geloof dat stellig bestaat, dat de zwakkere moeten ten ondergaan in den strijd des levens, is het dan niet eene misdaad gepleegd jegens die zwakkeren, om hun den troost in het leven te ontnemen, die door het bewustzijn ontstaat, dat er een God is die ook hun leven regelt, op hun lijden zijn medelijdend oog gevestigd houdt? Is het dan niet wreed om hun de gedachte te ontnemen dat er na dit leven een ander leven is, dat hen daar een geluk wacht waar tegenover hun tegenwoordige rampspoed onbeteekenend is?

Zooals ik meen te hebben aangetoond, wordt het bestaan der Godheid, der ziel en hare onsterfelijkheid niet ontkend door de natuurkundige wetenschap, buiten wier werkkkring de beschouwing dier onderwerpen is gelegen, en die in ieder geval nog op verre na niet voldoende is gevorderd om iets toe te kunnen brengen ter beantwoording van dergelijke kwestien. En zou niet in het feit, dat de mensch het eenige organische wezen is, dat den dood vooruitzielt en zeker weet dat hij hem treffen zal, ook een bewijs, al is het een zwak bewijs te vinden zijn, dat voor hem de dood niet is een ophouden van bestaan, al kan hij zich geene voorstelling hoege-naamd maken van hetgeen na den dood zal gebeuren?

Wat echter nog verkeerder is dan het ontnemen van troost aan zwakkeren, is het ondermijnen van de kracht der gezonden en sterken, het verminderen van het weerstandsvermogen van het volk.

Moge al onthouding in sommige enkele gevallen nadeel doen, oneindig grooter is het onmatige genot der liefde, en door de jeugd de middelen aan de hand te doen om zonder maatschappelijk nadeelige gevolgen aan hare driften toe te geven, geeft men aanleiding tot het plegen van uitspattingen waarvan ziekte en zwakte de gevolgen zijn. Door de toeneming der bevolking op onnatuurlijke wijze te beperken, wordt de kracht van het volk gebroken, en het voorbeeld van Frankrijk, dat nu weeklaagt over zijn minder aantal van krachtige mannen, moge tot leering strekken voor andere, vooral voor kleine volken, ze doen huiveren om een onzedelijk middel tegen overbevolking toe te passen, hetwelk in Frankrijk, zoo het schijnt het meest gebruikt (*), aldaar zulke

(*) Elementen der Sociale wetenschap. p. 280.

wrange vruchten voortbragt! Wat ons en ons volk te doen staat om het leed af te weren, dat uit de toeneming der bevolking kan ontstaan, ligt duidelijk en helder voor oogen. Onze jeugd zóó op te voeden, dat zij naar ligchaam en geest krachtig worde, in staat zij om den strijd voor het leven onderling en vooral tegen de overige volken vol te houden, dat is het doel dat ieder zich moet voorstellen. Dat eer, magt en vermogen hun te beurt vallen, die door hunne intellectueele, moreele en physische ontwikkeling het hoogst staan; dat een ieder datgene verkrijge waarop hij door eigene waarde billijke aanspraak heeft: dat te erlangen zij het doel der maatschappij, die zeker nooit haar toppunt van bloei zal bereiken, wanneer het ideaal des schrijvers van het aangekondigde werk moet worden verwezenlijkt.

Schrijver heeft bij het bouwen van zijn stelsel de werking van de erfelijkheid op het voortplanten van goede en kwade eigenschappen der ouders op de volgende geslachten over het hoofd gezien. Evenmin heeft hij zijne aandacht gevestigd op het feit, dat alleen door krachtige, tot beginnende vermoeidheid voortgezette, inspanning, de organen den hoogsten graad van geschiktheid en kracht kunnen verkrijgen. Hij heeft het edele doel beoogd om de som van menschelijke ellende te verminderen, maar door zijn tweeledig verzuim streeft hij dat doel voorbij. Ingespannen aanhoudende arbeid is hoofdvoorwaarde voor de menschelijke ontwikkeling. Arbeid versterkt de organen en vermindert de neiging tot onzedelijke handelingen. Het sterkere individu levert krachtiger kinderen en, zelf door arbeid zedelijker geworden, plant hij op zijne kinderen mindere verkeerde en meer goede eigenschappen voort. Op die wijze wordt arbeid een zegen voor het individu en voor de maatschappij, en zouden zelfs zijne vruchten nog overvloediger rijpen, indien de huwelijken zoo werden gesloten, dat bij het aangaan dier verbindtenis meer op voortreffelijke eigenschappen van geest en ligchaam, en minder op nevenomstandigheden werd gelet. Wierd de dwang tot arbeiden volgens schrijvers stelsel verminderd, dan zoude gelijktijdig het aantal der zwakke en ongezonde menschen kunstmatig toenemen, en door het voortbestaan en voortplanten van de zoodanigen te bevorderen, zoude men de voorwaarden tot ontwikkeling aan het menschedom benemen.

T. C. G. EVERS.